

TARİH

DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI KRİTİK KONU VE KAZANIMLAR

9. SINIF

ÜNİTELER	MEVCUT KAZANIM SAYISI	KRİTİK KAZANIM SAYISI
4. ÜNİTE	5	4
5. ÜNİTE	5	5
6. ÜNİTE	5	3
TOPLAM	15	12

KAZANIM VE AÇIKLAMALAR

4. ÜNİTE: İLK VE ORTA ÇAĞLARDA TÜRK DÜNYASI

9.4.2. İlk ve Orta Çağlarda İç Asya'daki Türk siyasi teşekküllerinin güç ve yönetim yapısını kavrar.

- Asya Hun, Kök Türk ve Uygur Devletleri, gücün meşruiyet kaynağı (Gök Tengri ve Kut inançları); gücün maddi kaynakları (coğrafi yapı, konargöçer hayat tarzı, soy dayanışması ve silahlı güç); güç paylaşımı ve yönetim organizasyonu (kurultay, ikili teşkilat yapısı ve ülüş ilkesi) temaları çerçevesinde ele alınır.
- “Töre”nin Türk toplum yapısı ve hukuk sistemindeki yeri ve önemi vurgulanır.

9.4.3. İslamiyet öncesi dönemde Türklerin yaşadığı coğrafyalar ile hayat tarzları arasındaki ilişkiyi analiz eder.

- Tarıma uygun olmayan bozkır coğrafyasının Türk topluluklarını konar-göçer hayat tarzına yönelttiği vurgulanır.
- Türk topluluklarının çeşitli dönemlerde Asya içlerine ve Asya dışına yaptıkları kitlesel göçlerin onların hayat tarzlarına etkisi açıklanır.

9.4.4. Kavimler Göçü'nün sebep ve sonuçlarını siyasi ve sosyal açılarından analiz eder.

- Kavimler Göçü ile Asya ve Avrupadaki siyasi yapılarda meydana gelen değişim harita üzerinde gösterilir.
- Avrupa Hun Devleti'nin kuruluşuna ve bu devletin Avrupa'ya etkilerine değinilir.

9.4.5. Asya merkezli Türk Devletlerinin çevrelerindeki devletlerle ilişkilerinin çok boyutlu yapısını analiz eder.

- Hun, Kök Türk, Uygur ve Hazar Devletlerinin Çin, Sasani ve Bizans Devletleri ile ilişkilerinden hareketle konar-göçer ve yerleşik topluluklar arasındaki ilişkilerin çatışma ve uzlaşma eksenli olarak askerî ve ekonomik boyutlarda gerçekleştiği vurgulanır.

5. ÜNİTE: İSLAM MEDENİYETİNİN DOĞUŞU

9.5.1. İslamiyet'in doğuşu sırasında Arap Yarımadası, Asya, Avrupa ve Afrika'nın genel durumunu açıklar.

- Hz. Muhammed'in peygamberliğinin öncesinde Mekke'deki ve Arap Yarımadası'nın geri kalan kısmındaki siyasi durum ve toplumsal düzen ana hatlarıyla ele alınır.
- “Cahiliye Dönemi” kavramı toplum düzeni açısından açıklanır.

9.5.2. Hz. Muhammed ve Dört Halife Dönemi'nde Müslümanların Arap Yarımadası ve çevresinde siyasi hâkimiyet kurmaya yönelik faaliyetlerini kavrar.

- Hz. Muhammed Dönemi'nde Müslümanların kendilerini korumak ve İslam'ı yaymak üzere gerçekleştirdikleri muharebelere değinilir. Muharebelerin sadece önem ve amaçları vurgulanarak diğer ayrıntılara girilmez.
- Dört Halife Dönemi'nde İslam toplumunun idaresi, sınırların genişlemesi ve ihtidalar üzerinde durulur.
- Dört Halife Dönemi'nde İslam toplumunda yaşanan siyasi mücadeleler ile sosyal karışıklıkların sebep ve sonuçlarına ana hatlarıyla değinilir.

9.5.3. Emeviler ile birlikte İslam Devleti'nin yapısında meydana gelen değişimi analiz eder.

- a) Emeviler Dönemi'nde hilafetin saltanata dönüştüğü ve Arap olmayan unsurların (mevali) zaman zaman devlet idaresi ve sosyal yaşamda bazı haklardan mahrum bırakıldıkları vurgulanır.
- c) Emeviler Dönemi'nde İslamiyet'in Kuzey Afrika ve Avrupadaki yayılışına ve İslam kültürünün Avrupa'ya etkilerine değinilir. Endülüs'teki düşünce ve kültür dünyası; önemli şahsiyetler ve tercüme faaliyetleri ekseninde özellikle vurgulanır.

9.5.4. Türklerin Abbasi Devleti'ndeki askerî ve siyasi gelişmelerde oynadıkları rolleri kavrar.

- a) Abbasiler Dönemi'ndeki başlıca siyasi ve sosyal gelişmelere kısaca değinilir.
- c) İslam hâkimiyetinin Afrika'daki genişlemesinden hareketle Tolunoğulları (868-905), İhşidîler (935-969), Eyyubiler (1174-1250) ve Memlûk Devleti (1250-1517) öne çıkan özellikleriyle kısaca ele alınır.

9.5.5. Sekizinci ve on ikinci yüzyıllar arasında İslam medeniyeti çerçevesindeki ilmî faaliyetleri değerlendirir.

- a) İslam medeniyetinin ilim ve eğitim kurumları (Beytü'l-hikme, medreseler, camiler ve kütüphaneler) kısaca tanıtılır.
- b) İslam medeniyetinde kabul görmüş dinî (naklî) ve aklî ilimler ayrımı üzerinde durulur.
- ç) İslam medeniyetine mensup olup farklı bilim alanlarındaki çalışmaları ile düşünce ve bilim tarihine geçmiş önemli âlimleri (Farabi, İbn-i Sina, İmam Gazali, İbn-i Rüşd) öne çıkan çalışmaları, fikir ve eserleri yönüyle ele alınır. İslam kültür ve medeniyetinde farklı ilmî havzalara önemli ekollere ve şahıslara harita ve infografiklerle değinilir.
- d) İslam dünyasında ortaya çıkan bilimsel gelişmelere ve bu gelişmelerin Avrupa'ya etkilerine kısaca değinilir.

6. ÜNİTE: TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ VE İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

9.6.3. Karahanlı ve Gazneli örneklerinden hareketle İslamiyet'in kabulünün Türk devlet yapısında ve toplumsal hayatta meydana getirdiği değişimleri analiz eder.

Dönemin yazılı eserleri "Kutadgu Bilig", "Divânü Lûgati't-Türk", "Atabetü'l-Hakayık" ve "Divân-ı Hikmet"e kısaca değinilir.

9.6.4. Büyük Selçuklu Devleti Dönemi'ndeki başlıca siyasi gelişmeleri Türk tarihi içerisindeki önemi bağlamında açıklar.

- b) Dandanakan, Pasinler ve Malazgirt Muharebelerinin sebep ve sonuçları kısaca ele alınır.
- c) Büyük Selçuklu Devleti'nin Tuğrul Bey Dönemi'nde İslam dünyasında koruyucu rol üstlendiğine değinilir.
- ç) Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılış sürecine değinilir.

9.6.5. Büyük Selçuklu Devleti'nin yönetim ve toplum yapısını kavrar.

- a) Büyük Selçuklu Devleti'nin güç ve yönetim yapısı; gücün meşruiyet kaynağı, gücün maddi kaynakları, güç paylaşımı ve yönetim organizasyonu temaları çerçevesinde ele alınır.
- b) İran ve Türk devlet geleneklerine ait unsurların Büyük Selçuklu devlet teşkilatında birlikte yer aldığı vurgulanır.
- c) Nizâmülmülk'ün "Siyasetnâme" adlı eseri devlet yöneticilerinde aranan özellikler açısından incelenir. Ayrıca Nizamiye Medreseleri yapılanması ve Gazalî'nin bu medereselere etkisine değinilir.
- ç) Selçuklu kültür ve medeniyetinin ana unsurları (bilimsel ve düşünsel gelişim, mimari, sanat ve edebiyat alanlarındaki faaliyetler) işlenir.

10. SINIF

ÜNİTELER	MEVCUT KAZANIM SAYISI	KRİTİK KAZANIM SAYISI
4. ÜNİTE	3	2
5. ÜNİTE	7	4
6. ÜNİTE	2	2
7. ÜNİTE	5	3
TOPLAM	17	11

KAZANIM VE AÇIKLAMALAR

4.ÜNİTE: BEYLİKTE DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ

10.4.2. Osmanlı devlet idaresinin ilmiye, kalemîye ve seyfiye sınıflarının birlikteliğine dayalı yapısını analiz eder.

- İlmiye sınıfının çeşitli vazifelerinden (devlet idaresi, hukuk ve adalet, ilim ve tedris) hareketle dinin Osmanlı devlet idaresi ve toplum düzenindeki rolü üzerinde durulur.
- Osmanlı dünyasında medreseler ve âlimlerin yanı sıra tekkeler ve ariflerin de bilgi üretimi ve eğitim alanında önemli vazifeler üstlendiği vurgulanır.
- Türk dünyasında yetişmiş olan bilim insanlarına (Akşemsetdin, Ali Kuşçu ve Uluğ Bey) ve çalışmalarına kısaca değinilir.

10.4.4. Osmanlı coğrafyasındaki zanaat, sanat ve kültür faaliyetleri ile bunlara bağlı olarak sosyal hayatta meydana gelen değişimleri analiz eder.

- Osmanlı hâkimiyetiyle birlikte Anadolu ve Rumeli'deki şehirlerin yapısındaki dönüşüm (şehir planlaması, mimari anlayış) üzerinde durulur.
- Ahşap ve taş işlemeciliği, dokumacılık, çinicilik ve hat sanatlarına değinilir.

5.ÜNİTE: DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)

10.5.2. İstanbul'un Fethi'nin sebeplerini, fetih sürecini ve fethin stratejik sonuçlarını kavrar.

- Fethi'n dünya siyasi tarihi bakımından önemine değinilir.
- Osmanlı Devleti'nin kurumsallaşmasında (idari, kültürel ve demografik boyutlar özellikle vurgulanarak) İstanbul'un fethinin oynadığı rol vurgulanır.

10.5.3. Osmanlı Devleti'nin İslam coğrafyasında hâkimiyet kurmasının Türk ve İslam dünyası üzerindeki etkilerini analiz eder.

- Anadolu ve İran coğrafyasında hâkimiyet kurma çabalarının siyasi ve sosyal etkileri üzerinde durulur.
- I. Selim Dönemi'nde Osmanlı - Memlûk ilişkileri, İslam dünyasında liderlik mücadelesi bağlamında ele alınır.

10.5.5. Kanuni Dönemi'nden itibaren Osmanlı Devleti'nin siyasi sınırlar ve devlet teşkilatı bakımından olgunluğa eriştiğini kavrar.

- I. Süleyman'ın "Kanuni" olarak anılmasının gerekçeleri üzerinde durulur.
- Osmanlı-Habsburg mücadelesi Doğu Avrupada hâkimiyet kurma çabaları bağlamında ele alınır.
- Osmanlı-Safevi ilişkileri Doğu'da hâkimiyet kurma çabaları bağlamında açıklanır.
- Osmanlı Devleti'nin uyguladığı ekonomi politikalarından ticaret yollarının kontrolü ve kapitülasyonlara / imtiyazlara değinilerek bunlar üzerinden kurulan uzun vadeli stratejik ortaklıklara vurgu yapılır.

10.5.7. Osmanlı Devleti'nin takip ettiği kara ve deniz politikalarını analiz eder.

- Osmanlı Devleti'nin öncelikli olarak bir kıta (kara) gücü olduğu vurgulanır ve dönemindiğer büyük kıta güçlerine kısaca değinilir.
- Coğrafi Keşifler'in Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'deki hâkimiyetinde meydana getirdiğideğişimler üzerinde durulur.
- Osmanlı Devleti'nin stratejik amaçlı olarak Akdeniz dışına yönelme çabaları bağlamındaHint Deniz Seferleri ele alınır.
- Atlantik ülkelerinin (Portekiz, İspanya, Hollanda, İngiltere) okyanus güçleri olarakAkdeniz'e nüfuz etme çabaları üzerinde durulur.

6.ÜNİTE: SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI

10.6.1. Topkapı Sarayı'nın devlet idaresinin yanı sıra devlet adamı yetiştirilmesinde ve şehir kültürünün gelişmesindeki rollerini analiz eder.

- Padişahın ikametgâhı olan sarayın aynı zamanda devlet idaresinin ve devlet adamıyetiştirilmesinin de merkezi olduğu açıklanır.
- Sarayın bölümleri, saray halkı ve Divân-ı Hümâyuna değinilerek Osmanlı merkezîdaresinde padişah dışındaki aktörler üzerinde durulur.

10.6.2. Osmanlı Devleti'nde merkezi otoriteyi güçlendirmeye yönelik düzenlemeleri analiz eder.

- "Devletin toprakları padişahındır." anlayışı, Fatih Kanunnâmesi ile devletin bekası içinpadişaha kendi öz kardeşlerini bile öldürme izninin verilmesi, padişahın Divân-ı Hümâyununbaşkanlığını vezir-i âzama devretmesi, haremde evlenme usulünün ve müsadere sisteminin getirilmesi konularına değinilir.
- Başlangıçtan on yedinci yüzyıla kadar şehzadelerin yetiştirilme usulü ve bunun Osmanlı yönetimine etkisi vurgulanır.

7.ÜNİTE: KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ

10.7.3. Osmanlı ekonomik sistemi içerisinde tarımsal üretimin önemini fark eder.

Osmanlı Devleti'nde devletin toprak üzerindeki mülkiyeti ve çiftthane sisteminin, zirai üretimin sürdürülmesindeki rolüne değinilir.

10.7.4. Lonca Teşkilatının Osmanlı ekonomik sistemi ve toplum yapısındaki yerini analiz eder.

- Üretimde ziraat ve el emeğini esas alan Osmanlı ekonomik sisteminde Lonca Teşkilatınınve narh uygulamasının rolüne kısaca değinilir.
- Loncaların toplumsal hayat ve mesleki eğitimdeki yerine değinilerek Osmanlı şehirlerindekibaşlıca meslek grupları ele alınır.
- Osmanlı ekonomik sistemi içerisinde başlıca ticaret mekânları (liman, kervansaray, pazaryeri, bedesten ve kapan) açıklanır.

10.7.5. Osmanlı Devleti'nde vakıfların sosyal hayattaki yerini ve önemini kavrar.

- Vakıfların sosyal hayatta üstlendiği rollere (imar faaliyetleri, dinî ve sosyo-ekonomikhizmetler) değinilir.
- Sosyal hayatta vakıfların faaliyet alanlarının çeşitliliği farklı vakfiye örnekleri üzerinden ele alınır.

11. SINIF

ÜNİTELER	MEVCUT KAZANIM SAYISI	KRİTİK KAZANIM SAYISI
3. ÜNİTE	4	2
4. ÜNİTE	5	4
5. ÜNİTE	3	2
6. ÜNİTE	2	2
TOPLAM	14	10

KAZANIM VE AÇIKLAMALAR

3.ÜNİTE: ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE DENGE STRATEJİSİ (1774-1914)

11.3.2. Osmanlı Devleti'nin siyasi varlığına yönelik tehditleri analiz eder.

- b) 1815 Viyana Kongresi ile başlayan süreçte büyük güçlerin müdahalesiyle uluslararası boyut kazanan konular (1821 Rum İsyanı ve sonrasında Yunanistan'ın kurulması, Kırım Savaşı ve sonrasında Osmanlı Devleti'nin Paris Antlaşması ile Avrupa devletler hukukuna dâhil edilmesi, 93 Harbi ve sonrasında Berlin Kongresi ile Doğu Anadolu'daki Ermeni Meselesi ve Makedonya Sorunu'nun tanımlanması) bağlamında Osmanlı Devleti'nin varlığının Avrupalı devletler tarafından tehdit edildiği üzerinde durulur.
- c) Avrupada XIX. yüzyılda siyasi birliğini tamamlayan devletler bağlamında Üçlü İttifak ve Üçlü İtilaf oluşumlarına değinilir.

11.3.4. Osmanlı ile Rusya arasındaki rekabetin Osmanlı Devleti'nin Avrupa ve Asya siyasetindeki önemini kavrar.

- c) Balkan Savaşları ve sonrasında Osmanlı'nın Avrupa'daki topraklarının kaybı, İngiliz-Rus-Fransız ittifakı ve Reval Görüşmesi, Birinci Dünya Savaşı arifesinde Osmanlı Hükümetinin çeşitli büyük güçler ile ittifak arayışları ve Almanya ile yakınlaşması üzerinde durulur.

4.ÜNİTE: DEVRİMLER ÇAĞINDA DEĞİŞEN DEVLET-TOPLUM İLİŞKİLERİ

11.4.1. Fransız İhtilali ve Avrupa'da Sanayi Devrimi ile birlikte devlet-toplum ilişkilerinde meydana gelen dönüşümü kavrar.

- a) Fransız İhtilali ile ortaya çıkan fikir akımlarının; imparatorlukların (Avusturya-Macaristan, Rusya ve Osmanlı) siyasi hayatlarına etkilerine ilişkin örneklere yer verilir. Bu bağlamda Avrupa devletlerinin Balkanlara yönelik politikalarının Osmanlı Devleti'ne etkilerine (Sırp İsyanı, Rum İsyanı ve Navarin Olayı) değinilir. Bu olayların detaylarına girilmez.
- ç) Avrupada Sanayi İnkılabı sonrasında belirginleşen sınıflı toplum yapısının mutlakiyetçi monarşilerin anayasal monarşilere dönüşmesi üzerindeki etkisi vurgulanır.

11.4.2. Osmanlı Devleti'nde modern ordu teşkilatı ve yurttaş askerliği konularındaki düzenlemelerin siyasi ve sosyal boyutlarını analiz eder.

- a) Fransız İhtilali sonrasında Avrupada uygulanmaya başlanan zorunlu askerlik sistemi ile busistemin ulus devletlerin kurulması ve cumhuriyet rejimlerinin ortaya çıkması üzerindeki etkilerine değinilir.
- b) Osmanlı Devleti'nin Batı tipi yeni bir düzenli ordu kurma projelerinin (Nizam-ı Cedit, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ve Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye, Asâkir-i Nizamiye), dış askerî rekabete ayak uydurma arzusunun yanı sıra merkezî idarenin otoritesini arttırma amaçlı çabalar olduğu vurgulanır.

11.4.3. Ulus devletleşme ve endüstrileşme süreçlerinin sosyal hayata yansımalarını analiz eder.

- XIX. yüzyılda artan politik-askerî ve sosyo-ekonomik ihtiyaçlar çerçevesinde devletidarecilerinin ülkelerindeki nüfusu artırmaya çalıştıkları ve demografik gücü bir millî güç unsuru olarak kullandıkları vurgulanır.
- Ulaşım ve haberleşme sektörlerindeki gelişmelerin (demiryolu, telgraf) merkezî idarelerehâkimiyet alanları üzerindeki otoritelerini arttırma imkânı vermesi Osmanlı Devleti örneğiüzerinden ele alınır.
- Ulus devlet anlayışıyla birlikte eğitim kurumlarına ve askerî teşkilatlara devletin anlayışınauygun vatandaş yetiştirilmesi görevinin verilmesi üzerinde durulur.
- Avrupa devletleriyle girilen siyasi ve askerî rekabet çerçevesinde açılan kurumlara(Hendesehane ve Mühendishaneler, Mekteb-i Harbiye, Tıbbiye, Mülkiye ve diğer meslekokulları) ve II. Mahmud Dönemi'nden itibaren zorunlu örgün eğitimin başlatılmasınadeğininilir.
- Osmanlı Devleti'nde açılan yabancı ve misyoner okulları ile azınlık okullarına değinilerek II.Abdülhamit Dönemi'nde devlet tarafından kurulan okullar kısaca ele alınır.

11.4.4. Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ve Kanun-ı Esasi'nin içeriklerini küresel ve yerel siyasi şartlar bağlamında değerlendirir.

- Sened-i İttifak, Tanzimat ve Islahat Fermanları ile Kanun-ı Esasî; uluslararası güçler, yerelsiyasi aktörler ve ahalinin kriz dönemlerindeki farklı taleplerinin merkezî idare tarafındanuzlaştırılmasına yönelik çabalar olarak ele alınır.
- Osmanlı Devleti'nin dağılmasını önlemeye yönelik Üç Tarz-ı Siyaset olarak bilinen fikirakımları ile bu fikir akımlarının; merkezî idarenin ve düşünce adamlarının siyasi ve toplumsalbirliği koruma çabaları olduğu üzerinde durulur.
- Meşrutiyet Dönemlerinde yapılan mebus seçimlerinin ve çok partili hayata geçişdenemelerinin demokratikleşme yolunda atılan adımlar olduğu vurgulanır.

5.ÜNİTE: SERMAYE VE EMEK

11.5.2. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde endüstriyel üretime geçiş çabalarını ve bu süreçte yaşanan zorlukları analiz eder.

- Devletin ve özel sektörün sanayileşme çabalarının önündeki engeller (sermaye, bilim veteknoloji, yetişmiş personel ve uzun vadeli strateji konularındaki yetersizlikler) üzerinde durulur.
- Küresel kapitalist güçlerle rekabet etme konusundaki zorluklar; 1838 Balta LimanıAntlaşması örneğinden hareketle gümrük ve ticaret antlaşmalarının sınırlayıcılığı ve yerliüretim yerine ithalatın tercih edilmesi gibi faktörler bağlamında ele alınır.

11.5.3. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde hükûmetlerin ekonomik hayat üzerinde kontrol sağlama-ya yönelik çabalarını ekonomik ve politik açılardan değerlendirir.

- Kapitalist dünya ekonomisinin etkilerinin yanında plansız ve kontrolsüz kamu harcamalarıve artan savaş maliyetleri dolayısıyla 1856'dan sonraki süreçte kamu maliyesinde yaşananborç krizleri sonucunda Dünyûn-ı Umûmiye İdaresinin kurulması ele alınır.
- İttihat ve Terakki Hükûmetlerinin hedeflediği Millî İktisat Politikasına kısaca değinilir.

6.ÜNİTE: XIX VE XX. YÜZYILDA DEĞİŞEN GÜNDELİK HAYAT

11.6.1. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki nüfus hareketlerinin siyasi, askerî ve ekonomik sebep ve sonuçlarını açıklar.

- İmparatorlukların ulus-devletlere dönüşme süreçlerinin beraberlerinde demografikhareketleri getirmesine değinilir.
- Osmanlı Devleti'nin savaşlar ve siyasi anlaşmalar sonucunda toprak kaybetmesisonrasında başlayan Türk ve Müslüman ahalinin Anadolu'ya doğru zorunlu göçlerininsonuçları üzerinde durulur.

11.6.2. Modernleşmeyle birlikte sosyal, ekonomik ve politik anlayışta yaşanan değişim ve dönüşümlerin gündelik hayata etkilerini analiz eder.

- Modern şehirlerin dokusunda yaşanan değişim Avrupa'nın büyük metropolleri ile İstanbul,İzmir ve Selanik gibi Osmanlı şehirleri üzerinden ele alınır.

